

Μέρος Ιο:
Για την θεωρία της αξίας

Η θεωρία της αξίας και της υπεραξίας ως θεωρία σύστασης του γνωστικού αντικειμένου της επιστήμης της αστικής κοινωνίας

Και της οικονομικής επιστήμης το γνωστικό αντικείμενο είναι η αστική κοινωνία.

Αυτό δέδαια δεν είναι διαπίστωση που αφορά στην αστική οικονομική επιστήμη, αλλά πρόγραμμα δουλειάς που θα είχε να εκτελέσει μια μη απολογητική πολιτική οικονομία.

Η αστική οικονομική επιστήμη είναι η οφθαλμοφανέστερη περίπτωση επιστήμης που θεωρεί το γνωστικό της αντικείμενο δεδομένο ήδη πριν και ανεξάρτητα από την διεργεύνηση και την παράστασή του, δηλ. πριν και ανεξάρτητα από την ίδια την επιστημονική δουλειά.

Αντιστοίχως προκατειλημμένες είναι και οι αντιλήψεις που έχει γι' αυτό. Αντικείμενό της είναι, όπως μας λέει η ίδια, η με περιορισμένα μέσα παραγωγή αγαθών για την ικανοποίηση αναγκών και επιθυμιών. Αυτό δέδαια φαίνεται για όλες, δεν είναι όμως για καμιά κοινωνία ορθό. Επειδή ακριβώς η αστική οικονομική επιστήμη ευαρεστείται να πιστεύει ότι αυτό ισχύει για κάθε κοινωνία, δεν θεωρεί αναγκαία την επιστημονική διεργεύνηση και παρουσίαση της ιδιαιτερότητας της ειδικής κοινωνίας, με της οποίας την παραγωγή αγαθών ασχολείται. Κατ' αυτήν η αστική κοινωνία είναι η κοινωνία εν γένει. Συνεπώς και η παραγωγή της αστικής κοινωνίας είναι η παραγωγή εν γένει.

Αλλ' όχι αυτό μόνο. Για την αστική οικονομική επιστήμη είναι αυτονόητο, ότι οι άνθρωποι παράγουν ζώντας σε μια κοινωνία κατά τον ίδιο τρόπο, κατά τον οποίο έχοντας ορισμένες –από την ανθρώπινη φύση δέδαια δεδομένες– ανάγκες παραγάουν για να τις ικανοποιήσουν, ότι δηλ. κατά τον

τρόπο, κατά τον οποίο η παραγωγή είναι συνέπεια φυσικών αναγκών, κατά τον ίδιο ακριβώς τρόπο και το κοινωνικόν της παραγωγής είναι μια ανθρωπολογικά προδεδομένη, αδιαφοροποίητη και αμετάβλητη κατηγορία. Ο άνθρωπος είναι κατά τον ίδιο τρόπο ζώον κοινωνικόν, κατά τον οποίο είναι και ζώον.

Τα στοιχεία που συνιστούν την ιδιαιτερότητα του κοινωνικού της συγκεκριμένης κοινωνίας, εν προκειμένω της αστικής, δεν αποτελούν αντικείμενο της αστικής οικονομικής επιστήμης.

Οι άνθρωποι λοιπόν, κατ' αυτήν, παράγονταν χρησιμοποιώντας εργασία, μέσα παραγωγής (κοινώς: κεφάλαιο) και φυσικούς παράγοντες (γη και φυσικούς πόρους) αγαθά για να ικανοποιήσουν τις ανάγκες και τις επιθυμίες τους. Κανένας μορφικός κοινωνικοοικονομικός προσδιορισμός δεν σπιλώνει τον άμεσα φυσικό και τεχνικό χαρακτήρα των κατηγοριών της: της διαδικασίας παραγωγής, των συντελεστών αυτής της διαδικασίας (εργασίας, μέσων παραγωγής και φύσης) και των σχέσεων παραγωγής. Οι τελευταίες είναι τεχνικές-φυσικές σχέσεις μεταξύ των συντελεστών παραγωγής.

Η εργασιακή διαδικασία, η παραγωγή εν γένει, είναι η υλική βάση κάθε κοινωνίας. Ο τρόπος παραγωγής δεν είναι όμως ο ίδιος σε όλες τις κοινωνίες. Η ιδιαιτερότητά του είναι ο λόγος της ιδιαιτερότητας του κοινωνικού της δεδομένης κοινωνίας, θεμελιώνει δηλ. το ίδιον της κοινωνικότητάς της.

Η διακεκριμένη, ιδιαίτερη κοινωνικότητα μιας κοινωνίας δεν είναι όμως μόνο μορφή ύπαρξης, αλλά και συνθήκη εξέλιξης του αντίστοιχου τρόπου παραγωγής.

Συνεπώς το κοινωνικόν της αστικής κοινωνίας, τα στοιχεία που συνιστούν το ίδιον της κοινωνικότητάς της, το περιεχόμενο και η ουσία της αστικής κοινωνικότητας, είναι αναγκαστικά αντικείμενο της οικονομικής επιστήμης.

Η μαρξική θεωρία της αξίας και της υπεραξίας είναι πρωτίστως θεωρία της ιδιαιτερότητας της αστικής κοινωνικότητας και συνεπώς θεωρία σύστασης του επιστημονικού αντικειμένου «αστική κοινωνία». Εξηγεί δηλ. σε τι συνίσταται το κοινωνικόν της αστικής κοινωνίας συνιστώντας έτσι την τελευταία ως επιστημονικό αντικείμενο.

Η παραγωγή, με την οποία ασχολείται η αστική οικονο-

μική επιστήμη, είναι κοινωνική παραγωγή. Αυτό σημαίνει, ότι τα υποκείμενά της, οι επιμέρους παραγωγοί αγαθών, δεν είναι Ροδινώνες Κρούσσοι, καθένας από τους οποίους παράγει μόνος χωρίς καμιά σχέση με τους υπόλοιπους ό,τι χρειάζεται άμεσα και έμμεσα για να ικανοποιήσει τις ανάγκες και τις επιθυμίες του. Κάθε παραγωγός δε θα μπορούσε να παράγει ό,τι παράγει, εάν και οι υπόλοιποι δεν παρήγαγαν ό,τι παράγουν. Διότι η παραγωγή τους είναι άμεσα και έμμεσα προϋπόθεση της δικής του παραγωγής: παράγει εκείνες τις υλικές προϋποθέσεις της παραγωγής του (μέσα παραγωγής και κατανάλωσης), τις οποίες δεν παράγει αυτός ο ίδιος.

Ο κοινωνικός χαρακτήρας της παραγωγής σημαίνει, λοιπόν, ότι υπάρχει καταμερισμός της εργασίας του συνόλου των παραγωγών στους επιμέρους παραγωγούς και συγχρόνως, στην εργασιακή διαδικασία κάθε επιμέρους παραγωγού, συνδυασμός των εργασιών των επιμέρους παραγωγών, δηλ. ότι υπάρχει κοινωνικός καταμερισμός και κοινωνικός συνδυασμός της εργασίας – κοινωνικός καταμερισμός της εργασίας, διότι κάθε παραγωγός δεν παράγει ό,τι χρειάζεται ή μόνον ό,τι χρειάζεται σε μέσα παραγωγής και κατανάλωσης· κοινωνικός συνδυασμός της εργασίας, διότι σε κάθε μεμονωμένη διαδικασία παραγωγής δεν εισέρχεται μόνον η εργασία του αντίστοιχου παραγωγού (συλλογικόν ή μη), αλλά έμμεσα, υπό μορφήν μέσων παραγωγής και μέσων κατανάλωσης (δηλ.. μέσων αναπαραγωγής της εργασιακής δύναμης του εν λόγω παραγωγού), και η εργασία όλων των άλλων παραγωγών.

Δια του κοινωνικού καταμερισμού και συνδυασμού της εργασίας γίνονται η εργασία των επιμέρους παραγωγών κοινωνική εργασία και η παραγωγή τους κοινωνική παραγωγή.

Ο τρόπος, κατά τον οποίον διαμεσολαβείται ο κοινωνικός καταμερισμός και ο συνδυασμός της εργασίας, ο τρόπος δηλ. κατά τον οποίο διαμεσολαβείται η κοινωνικοποίηση της εργασίας και της παραγωγής, είναι μορφικός προσδιορισμός της συγκεκριμένης κοινωνίας, ο οποίος περιγράφει το περιεχόμενο και την ουσία του ίδιου της κοινωνικότητάς της.

Η κοινωνικοποίηση της εργασίας και της παραγωγής μπορεί να είναι άμεση και συνειδητή πράξη των ίδιων των

παραγωγών (αρχαία ινδική κοινότητα, κοινότητα ελεύθερων συνεταιρισμένων άμεσων παραγωγών) ή να συντελείται κατ' άλλον τρόπον.

Πώς διαμεσολαβείται στην αστική κοινωνία (στην οποία προφανώς δεν είναι άμεση και συνειδητή πράξη των αμέσων παραγωγών, δηλ. των εργατών); Πώς γίνεται, καίτοι εδώ οι παραγωγοί είναι ιδιωτικοί, αυτονόμοι, και μεταξύ τους ανεξάρτητοι παραγωγοί, δηλ. ιδιοκτήτες των μέσων και των αποτελεσμάτων της παραγωγής τους, οι ατομικές τους εργασίες και παραγωγές να συνδυάζονται σε κοινωνική εργασία και σε κοινωνική παραγωγή; Πώς συμβαίνει αυτός που χρειάζεται για την παραγωγή του, επίπλων π.χ., μεταξύ άλλων ξυλεία, την οποία δεν παράγει ο ίδιος, να δρίσκεται στην κατοχή της ξυλείας, την οποία χρειάζεται, την οποία όμως παρήγαγε κάποιος άλλος;

Μέσω της ανταλλαγής. Η παραγωγή της αστικής κοινωνίας δεν είναι λοιπόν παραγωγή απλώς αγαθών, απλώς αξιών χρήσης, αλλά εμπορευμάτων, εμπορευματική παραγωγή. Οι παραγωγοί της αστικής κοινωνίας δεν παράγουν για να ικανοποιήσουν άμεσα δικές τους ανάγκες, αλλά για την αγορά.

Απ' αυτό δεν έπεται βέβαια ότι παράγουν για να ικανοποιήσουν έμμεσα τις ανάγκες τους, δηλ. ανταλλάσσοντας ένα μέρος της παραγωγής τους με άλλα αγαθά που χρειάζονται μεν (για την παραγωγή ή και την κατανάλωσή τους), αλλά δεν παράγουν οι ίδιοι. Διότι η αστική παραγωγή δεν είναι απλώς και μόνον εμπορευματική παραγωγή. 'Οχι μόνον δεν είναι λοιπόν απλώς κοινωνική παραγωγή αγαθών (όπως αυτή της αρχαίας ινδικής κοινότητας ή μιας κοινότητας ελεύθερων συνεταιρισμένων αμέσων παραγωγών) παρά παραγωγή εμπορευμάτων, αλλά δεν είναι επίσης ούτε απλώς παραγωγή εμπορευμάτων (όπως π.χ. αυτή των ανεξάρτητων εμπορευματικών παραγωγών, οι οποίοι είναι ιδιοκτήτες των μέσων της παραγωγής τους και δεν χρησιμοποιούν ξένη εργασιακή δύναμη), παρά και παραγωγή κέρδους.

Δεν είναι λοιπόν παραγωγή απλών, αλλά καπιταλιστικών εμπορευμάτων, εμπορευμάτων, η τιμή των οποίων περιέχει κέρδος.

'Όπως το γεγονός ότι παύουν να παράγουν ένα προϊόν καίτοι υπάρχει ανάγκη, επειδή δεν υπάρχει ζήτηση, επειδή

δηλ. αυτοί που το έχουν ανάγκη δεν μπορούν να πληρώσουν, δείχνει ότι δεν παράγουν απλώς αγαθά για την ικανοποίηση αναγκών, αλλά εμπορεύματα προς ανταλλαγήν, έτσι και το γεγονός ότι, όταν η τιμή ενός εμπορεύματος πέσει κάτω από ένα ορισμένο όριο, παύουν να το παράγουν καίτοι υπάρχει ζήτηση, επειδή δεν πραγματοποιούν καθόλου ή πραγματοποιούν μη ικανοποιητικό κέρδος, δείχνει, ότι δεν παράγουν απλώς εμπορεύματα, αλλά και κέρδος, ότι δηλ. δεν παράγουν απλά, αλλά καπιταλιστικά εμπορεύματα.

Μπορούμε να συμπεράνουμε λοιπόν, ότι η κοινωνικοποίηση της εργασίας και της παραγωγής στην αστική κοινωνία διαμεσολαβείται από την εμπορευματική ανταλλαγή και το κέρδος.

Σκιαγραφήσαμε τη βάση της μαρξικής θεωρίας της αξίας, τη θεωρία της εμπορευματικής παραγωγής. Δεν μπορούμε εδώ να αναπτύξουμε τη θεωρία της τιμής ως μορφής ύπαρξης της αξίας, δηλ. τη μαρξική θεωρία της αξίας, ούτε και τη θεωρία του κέρδους ως μορφής της υπεραξίας, δηλ. τη μαρξική θεωρία της καπιταλιστικής εκμετάλλευσης. Σχετικά με την τελευταία όμως, αναφέρουμε σύντομα, τα εξής:

Το κέρδος δεν είναι δυνατόν να προέρχεται από την ανταλλαγή, διότι η ανταλλαγή είναι ανταλλαγή ισοδυνάμων. Εάν για κάθε εμπόρευμα υπάρχει μια μόνον τιμή τότε οι λόγοι ανταλλαγής ικανοποιούν τη μαθηματική συνθήκη της μεταβατικότητας, έτσι ώστε είναι αδύνατον να υπάρξει arbitrage και συνεπώς κέρδος που να προέρχεται από την ανταλλαγή.

Αλλά ακόμη και στην περίπτωση που υπάρχει arbitrage τα κέρδη που προσκομίζουν απ' αυτήν ορισμένοι παραγωγοί δεν είναι τίποτα άλλο παρά οι ζημιές που υφίστανται από την ίδια οι υπόλοιποι παραγωγοί, έτσι που το κέρδος που προκύπτει από την arbitrage για το σύνολο των παραγωγών είναι ίσο με το μηδέν.

Το κέρδος προέρχεται από την ίδια την παραγωγή. Οι παραγωγοί της αστικής κοινωνίας δεν είναι άμεσοι παραγωγοί, αλλά χρησιμοποιούν ξένη εργασιακή δύναμη, την οποία αγοράζουν ως εμπόρευμα. Η αξία της εργασιακής δύναμης, η αξία δηλ. των εμπορευμάτων που αγοράζουν οι άμεσοι παραγωγοί, οι εργάτες, με το μισθό τους, είναι

«συστηματικά» μικρότερη από την αξία του καθαρού προϊόντος που παράγουν για λογαριασμό αυτού ο οποίος αγόρασε και χρησιμοποιεί την εργασιακή τους δύναμη, για λογαριασμό του καπιταλιστή. Η διαφορά μεταξύ της αξίας του καθαρού προϊόντος και της αξίας της αντίστοιχης εργασιακής δύναμης είναι η υπεραξία, την οποίαν καρπούται ως κέρδος ο καπιταλιστής.

Η θεωρία της αξίας και της υπεραξίας, για την οποία δύναται να λεχθεί ότι δεν είναι θεωρία του Marx μόνον αλλά και των Άγγλων Κλασικών της Πολιτικής Οικονομίας Smith και Ricardo, εξηγεί τι είναι αυτό που συγκροτεί τελικά τα μεμονωμένα άτομα της αστικής κοινωνίας σε κοινωνία: Τα μεμονωμένα άτομα της αστικής κοινωνίας συγκροτούνται σε κοινωνία από την ειδική εκείνη κοινωνικοποίηση της εργασίας και της παραγωγής, η οποία συνίσταται στον από την εμπορευματική παραγωγή και το κέρδος διαμεσολαβούμενο κοινωνικό καταμερισμό και συνδυασμό της εργασίας.

Η θεωρία αυτή διαφέρει από την ουτιλιταριστική θεωρία συγκρότησης της αστικής κοινωνίας (που αποτελεί στην ουσία της και τη βάση της νεοκλασικής θεωρίας συγκρότησης της αστικής κοινωνίας), σύμφωνα με την οποία η επιδίωξη του ιδίου οφέλους εκ μέρους των ατόμων της αστικής κοινωνίας συγκροτεί το σύνολο αυτών των ατόμων σε κοινωνία. Διαφέρει όμως επίσης και από την άποψη του κλασικού φιλελευθερισμού σύμφωνα με την οποία αυτό που συγκροτεί τα άτομα της αστικής κοινωνίας σε κοινωνία είναι η επιδίωξη του –σε υλικό προσωπικό συμφέρον εξειδικευμένου– ιδίου οφέλους. Διότι το υλικό προσωπικό συμφέρον του κλασικού φιλελευθερισμού είναι ένα γενικό, αφηρημένο και αδιαφοροποίητο κίνητρο, που δεν αποδίδει επακριβώς τα ειδικά κίνητρα των ατόμων στην αστική κοινωνία. Η θεωρία της αξίας και της υπεραξίας διακρίνει αντιθέτως μεταξύ του υλικού προσωπικού συμφέροντος των εργατών αφενός και αυτού των καπιταλιστών αφετέρου και εξειδικεύει έτσι το υλικό προσωπικό συμφέρον ανάγοντάς το σε ταξικό, δηλ. σε συμφέρον που προσδιορίζεται από την ταξική θέση του ατόμου.

Η άρνηση της αστικής οικονομικής επιστήμης να αναγνωρίσει τον ειδικά κοινωνικό χαρακτήρα της παραγωγής στην αστική κοινωνία έχει έναν μόνον σκοπό –την αποσιώ-

πηση της καπιταλιστικής εκμετάλλευσης-, αλλά πολλές συνέπειες για την ίδια την αστική οικονομική επιστήμη. Συνεπεία αυτής της άρνησης η αστική οικονομική επιστήμη αδυνατεί να εναρμονίσει τις απολογητικές αντιλήψεις της για τον χαρακτήρα των σχέσεων παραγωγής στην αστική κοινωνία με τις μορφές ύπαρξης αυτών των σχέσεων. Στις αντιφάσεις, που προκύπτουν μεταξύ των γενικών αντιλήψεών της για τις αστικές σχέσεις παραγωγής και των άμεσα αντιληπτών, χειροπιαστών μορφών ύπαρξης αυτών των σχέσεων, απαντά με το διχασμό της ή, αν θέλετε, διπλασιασμό της στο δήθεν αφελές μέρος των γενικών θεωρητικών αντιλήψεών της για το χαρακτήρα της καπιταλιστικής παραγωγής και στο πράγματι κυνικό μέρος των διαπιστώσεών της για τα συγκεκριμένα οικονομικά φαινόμενα.

Πριν λίγα χρόνια γάλλοι εξαγωγείς εξήγαγαν εντός μικρού χρονικού διαστήματος ασυνήθιστα μεγάλες ποσότητες σταριού στη Δυτική Γερμανία σε τιμές αρκετά χαμηλότερες από τις τιμές που ίσχυαν τότε στη Δυτική Γερμανία και στη Γαλλία, χωρίς στη Δυτική Γερμανία να υπάρχει έλειψη σταριού.

Για ποιους λόγους οι Γάλλοι πούλησαν και οι Γερμανοί αγόρασαν αυτές τις ποσότητες σταριού; Όχι βέβαια για να ικανοποιήσουν ανάγκες που δεν υπήρχαν. Οι Γάλλοι, επειδή περίμεναν μια σημαντική ανατίμηση του μάρκου σε σχέση με το φράγκο –ανατίμηση που θα υπερκάλυπτε τη ζημιά που προέκυπτε από τη διαφορά μεταξύ της τιμής αγοράς και της, χαμηλότερης, τιμής πώλησης. Και οι Γερμανοί, επειδή το αγόρασαν σε τιμή χαμηλότερη από την τιμή, στην οποία προσφερόταν σιτάρι στη Γερμανία. Και οι δύο λοιπόν για το κέρδος.

Την ίδια απάντηση, συνοδευόμενη από ένα πονηρό κλείσιμο του ματιού, δίνει και η αστική οικονομική επιστήμη στο παραπάνω ερώτημα –χωρίς αυτό ωστόσο να την εμποδίζει να ισχυρίζεται, εδώ όμως με παιδική αφέλεια, ότι σκοπός των οικονομικών πράξεων είναι η ικανοποίηση αναγκών με περιορισμένα μέσα.

Αυτός ο διχασμός και διπλασιασμός της αστικής οικονομικής επιστήμης δεν αρκεί όμως. Για να ξεπεράσει την αδυναμία της που αναφέραμε παραπάνω χρειάζεται κι ένα διπλασιασμό των αντικειμένων της. Τα αντικείμενά της διπλασιάζονται από πράγματα και σχέσεις καθαρώς φυσικού

ή και τεχνικού χαρακτήρα, ως τέτοια αρέσκεται να τα θεωρεί και να τα παριστάνει, και σε πράγματα και σχέσεις φαντασιώδη, υπεραισθητά και φαντασμαγορικά.

Κατά την αστική οικονομική επιστήμη το κεφάλαιο και οι φυσικοί πόροι είναι μέσα παραγωγής, και συνεπώς κάτι καθαρώς τεχνικό ή φυσικό. Ξαφνικά όμως αυτά τα καθαρώς τεχνικά ή φυσικά στοιχεία δε χρησιμοποιούνται μόνο στην παραγωγή, αλλά, προσωποποιημένα, συνεργούν στην παραγωγή και παράγουν κι αυτά τα ίδια· και δεν παράγουν μόνο προϊόντα –η μηχανή κονσερβοκούτια π.χ. και η γη στάρι – αλλά επίσης, ω του θαύματος, αντιστοίχως κέρδος και γαιοπρόσοδο. Το κεφάλαιο παράγει κέρδος όπως η κερασιά κεράσια (σχόλιο του L. von Bortkiewicz στην άποψη του Pareto για το κεφάλαιο) και η γη παράγει κατά τον ίδιο τρόπο γαιοπρόσοδο, κατά τον οποίο παράγει και σιτάρι (Brecht).

Με τον διπλασιασμό αυτό των αντικειμένων της διπλασιάζεται και η ίδια η αστική επιστήμη σε «Οικονομική Φυσική» και σε «Οικονομική Φαντασμαγορική».

Ούτε αυτός ο διπλασιασμός της έλυσε όμως το πρόβλημά της. Η αστική οικονομική επιστήμη το έλυσε τελικά παύοντας σιγά-σιγά να είναι επιστήμη για την οποία τέτοιου είδους προβλήματα είναι πράγματι προβλήματα, παύοντας δηλ. να είναι κοινωνική επιστήμη και μεταβαλλόμενη σε Οικονομική Πραξεολογία, για την οποία φυσικά τέτοιου είδους προβλήματα δεν υφίστανται καν. Με Πραξεολογία εννοούμε αυτό που ο Max Weber ονομάζει τυπική ορθολογικότητα και ο Max Horkheimer υποκειμενικό ορθολογισμό. Η αστική οικονομική επιστήμη άρχισε ήδη προ πολλού να μεταφέρει τα κεφάλαια της από την επιστήμη στην Πραξεολογία. Ξεκίνησε με την Κλασική Πολιτική Οικονομία ως πράγματι κοινωνική επιστήμη να εξηγήσει την οικονομία της αστικής κοινωνίας. Η ανάγκη να δικαιώσει («νομιμοποιήσει») τον καπιταλιστικό τρόπο παραγωγής στη συνείδηση των εκμεταλλευμένων ως τον φυσικό και αμετάβλητο τρόπο παραγωγής της ανθρώπινης κοινωνίας εν γένει –ανάγκη, στην οποία ευχαρίστως ανταποκρίθηκε και η επιρροή του υποκειμενικού ορθολογισμού και του θετικισμού την μεταμόρφωσαν σύντομα σε Οικονομική Φυσική, όχι όμως ήδη και σε Οικονομική Τεχνική. Έπαψε μεν ήδη να είναι κοινωνική, όχι όμως και να είναι, τουλάχιστον

να επιθυμεί να είναι, «θετική» επιστήμη. Καίτοι ήδη αντιλαμβάνεται τα οικονομικά φαινόμενα ως ένα είδος φυσικών φαινομένων, δεν έπαψε ακόμη να θέλει να τα ερμηνεύσει. Αργότερα, αφού με τον διπλασιασμό της σε «Θετική» και «Κανονιστική» Οικονομία αρχίσει ήδη να ασχολείται όχι μόνον με την ερμηνεία του υπάρχοντος, αλλά με τη Δεοντολογία, διπλασιάζεται σε Οικονομική Θεωρία, σ' ένα είδος δηλ. οικονομολογούσας γριφοσασχολίας, που δεν έχει καμιά σχέδον σχέση με την οικονομική πραγματικότητα, αφενός και σε Πραξεολογία και Οικονομική Τεχνική αφετέρου.

Με τη Δεοντολογία αρχίζει ήδη να παύει να θέλει να είναι επιστήμη. Με το πέρασμα στην Πραξεολογία και την Οικονομική Τεχνική έπαψε πλέον και να θέλει να είναι, αλλά και να είναι επιστήμη. Το πέρασμά της από τη Δεοντολογία, για την οποία μέσα και σκοποί δεν είναι δεδομένοι στην Πραξεολογία, για την οποία οι σκοποί είναι δεδομένοι, διευκόλυναν ο ορθολογισμός και ο θετικισμός (οι οποίοι συν τοις άλλοις συντέλεσαν και στην αναγνώριση από μέρους της λεγόμενης scientific community αριθμομνημόνων ως θεωρητικών της οικονομίας).

Ας σημειωθεί, ότι η Δεοντολογία της αστικής οικονομικής επιστήμης δεν έχει δέδαια καμιά σχέση με αυτό που ο Horkheimer ονομάζει αντικειμενικό ορθολογισμό. Διότι τα αιτήματά της και οι προτάσεις της δεν προκύπτουν από αξιολογήσεις του αντικειμενικού ορθού λόγου, αλλά είναι προτεινόμενες γενικές ουθμίσεις για την εύρυθμη λειτουργία και τη διατήρηση του καπιταλιστικού συστήματος, μέσα δηλ. προς επίτευξη σκοπών, οι οποίοι δεν αποτελούν αντικείμενο αξιολόγησης εκ μέρους του ορθού λόγου, αλλά προϋποτίθενται εξωθεωρητικά. Οι δεοντολογίες της λεγόμενης σχολής του Mántzestero, του νεότερου γερμανικού οικονομικού φιλελευθερισμού (Röpke, Eucken και λοιποί), των νεομονεταριστών και των νεοφιλελευθέρων π.χ. είναι ένα είδος γενικού υποκειμενικού ορθολογισμού, ο οποίος διαφέρει από τον υποκειμενικό ορθολογισμό της Πραξεολογίας της αστικής οικονομικής επιστήμης μόνον ως προς το βαθμό γενικότητας των αντικειμένων εφαρμογής του και κατά συνέπεια ως προς το (υποτιθέμενο ή πραγματικό) ορθολογικό υποκείμενο, δηλ. κατά τον ίδιο τρόπο, κατά τον οποίο διαφέρει και ο υποκειμενικός ορθολογισμός της τε-

λευταίας από αυτόν της Πραξεολογίας της Ιδιωτικής Οικονομικής. Οι σκοποί της Δεοντολογίας της αστικής οικονομικής επιστήμης είναι λοιπόν μέσα προς ορθολογική επίτευξη ορισμένων –γενικών– σκοπών, οι οποίοι δεν αποτελούν αντικείμενο αξιολόγησης εκ μέρους του ορθού λόγου.

Σήμερα η αστική οικονομική επιστήμη δεν έπαψε ακόμη να θεωρητικολογεί, είναι όμως πλέον κυρίως Οικονομική Πραξεολογία, Οικονομική Τεχνική και Οικονομική Συμβουλευτική. Δεν θέλει πλέον να ερμηνεύσει την οικονομική πραγματικότητα, αλλά μόνον να συμβάλει στη διαχείριση και διαμόρφωση μιας οικονομικής πραγματικότητας, την οποία δεν κατανοεί και δεν θέλει πλέον να κατανοήσει, κατά τρόπο τον οποίο δεν ορίζει και δεν θέλει να ορίσει η ίδια, αλλά ορίζουν άλλοι. Στην πορεία της αυτή η αστική πολιτική οικονομία γρήγορα θα φτάσει την Ιδιωτική Οικονομική.

Αλλά και η «θεωρία» της, όταν έχει κατά κάποιο τρόπο να κάνει με την οικονομική πραγματικότητα, σχολιάζει μόνον δημοσιογραφικά, αντί να ερμηνεύει, οικονομικά φαινόμενα και πολιτικές.

Αναφερθήκαμε στην εξέλιξη της αστικής οικονομικής επιστήμης για να δείξουμε έτσι αρνητικά, δείχνοντας τις συνέπειες της, εδώ θηλημένης, παράδειψής του, τη σημασία του προβλήματος του ίδιου της αστικής κοινωνικότητας, που θίξαμε αρχικά.

Από τα παραπάνω, αντίστροφα ιδωμένα, έπεται, ότι όποιοι σήμερα θέλουν να δουλέψουν στην οικονομική επιστήμη, πρέπει να επιστρέψουν στην προβληματική των Κλασικών (Smith, Ricardo) και του Marx, στην προβληματική και των Κλασικών, διότι και οι θεωρίες των Κλασικών για την αξία και το κέρδος αποτελούν ουσιαστικά θεωρίες σύστασης του αντικειμένου της οικονομικής επιστήμης της αστικής Κοινωνίας.

Βιβλιογραφία

- Backhaus, H.-G., «Das “Ratsel” des Geldes: ein Scheinproblem der Ökonomie oder aber ein Grundproblem der Sozialwissenschaft?», *Hefte für Politische Ökonomie*, Heft 6, Göttingen 1985, S. 5-94.
- Bortkiewicz, L. von, «Wertrechnung und Preissrechnung im Marxschen System», *Archiv für Sozialwissenschaft und Sozialpolitik*, Bd. 23 (1906), S. 1-50, Bd. 25 (1907), S. 10-51 und S. 445-488.
- Bortkiewicz, L. von, «Zur Berichtigung der grundlegenden theoretischen Konstruktion von Marx im dritten Band des “Kapital”», *Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik*, 3. Folge, Bd. 34 (=89) (1907), S. 319-333.
- Brody, A., *Proportions, Prices and Planning*, Amsterdam, London, New York 1974.
- Charasoff, G. von, *Das System des Marxismus. Darstellung und Kritik*, Berlin 1910.
- Dmitriev, V.K., *Economic Essays on Value, Competitions and Utility*, edited by D.M. Nuti, London, New York 1974.
- Engels, F., «Vortwort zum II. Bd. Des *Kapital*», *MEW*, Bd. 24.
- Engels, F., «Vortwort zum III. Bd. des *Kapital*», *MEW*, Bd. 25.
- Marx, K., *Das Kapital*, 3 Bände, *MEW*, Bd. 23, 24 und 25.
- Marx, K., *Theorien über der Mehrwert*, 3 Bände, *MEW*, Bd. 26.1, 26.2 und 26.3.
- Ricardo, D., *On the Principles of Political Economy and Taxation. The Works and Correspondence of David Ricardo*, edited by Piero Sraffa with Collaboration of M.H. Dobb, Vol. I., Cambridge 1951.
- Ricardo, D., Absolute Value and Exchangeable Value, *The Works and Correspondence of David Ricardo*, edited by Piero Sraffa with Collaboration of M.H. Dobb, Vol. IV, Cambrigde 1951.
- Samuelson, P.A., «Understanding the Marxian Notion of Exploitation: A Summary of the So-Called Transfor-